

EUROPOS SAVANORIŲ TARNYBOS POVEIKIO BENDRUOMENĖMS TYRIMAS

Tyrimą atliko Sandra Navickaitė

Erasmus+

AGENCY OF
INTERNATIONAL
YOUTH
COOPERATION

ĮVADAS

2016 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė nutarimą „Dėl 2016 metų paskelbimo Vietos bendruomenių metais“. Šiuo nutarimu Seimas, „pabrėždamas vietos bendruomenių reikšmę įgyvendinant Europos Sąjungos ir nacionalinę regioninę politiką, atsižvelgdamas į siekį stiprinti vietos savivaldą kaip pilietinės visuomenės formavimo pamatą, vertindamas vietos bendruomenių pilietiškumą ir veiklumą kaip svarbiausią prielaidą vietos ekonominei, socialinei ir kultūrinei plėtrai, 2016 metus paskelbia Vietos bendruomenių metais.“

2016 m. yra ypatingi Europos savanorių tarnybos (toliau – EST) metai, kadangi ši programa veikia jau 20 metų. EST prasidėjo 1996 metais kaip pilotinė veikla. Nuo pat pradžių jai sulaukus sėkmės, Europos Komisija pradėjo įgyvendinti EST bendruomenių veiklos programą. Ji buvo įgyvendinama 1998–1999 m. Vėliau EST tapo programos „Jaunimas“ (2000–2006 m.) dalimi, programos „Veiklus jaunimas“ (2007–2013 m.) dalimi ir toliau vykdoma programoje „Erasmus+“ (2014–2020 m.).

Per 20 veiklos metų įgyvendinti tūkstančiai Europos savanorių tarnybos projektų, todėl svarbu matuoti programos poveikį ne tik kiekybiniais, bet ir kokybiniais metodais, taip siekiant suvokti, kokį poveikį ir kam daro EST programa.

2008 m. įkurtas tarptautinis RAY tinklas (angl. *Research – based Analysis and Monitoring of Erasmus+: Youth in Action („RAY Network“)*), kurio pagrindinis tikslas – prisidėti prie Europos Sąjungos programų jaunimui kokybės gerinimo, įgyvendinant tyrimus, atlieka pakartotines apklausas 31 šalyje.

2011 m. RAY tinklas įvykdė tarptautinį tyrimą „ES programos „Veiklus jaunimas“ rezultatai ir poveikis projektų dalyvių ir vadovų požiūriu“. 90% tyrimo dalyvių atsakė, kad pastebi ES programos „Veiklus jaunimas“ projektų poveikį bendruomenėms. Buvo pastebėta, kad bendruomenės aktyviai įsitraukia ir dalyvauja EST projektuose. Tai patvirtino stiprų EST savanorių ryšį su bendruomenėmis, kuriose jie veikia, tačiau neatskleidė, kaip tas poveikis bendruomenėms reiškiasi, koks ryšys tarp savanorių ir bendruomenės ir kas vyksta vietinėje bendruomenėje, kai į jas atvyksta „kitas“ – užsienietis.

Siekiant gauti duomenų apie EST savanorių poveikį bendruomenėms, buvo inicijuotas tarptautinis tyrimas Lietuvoje, Lenkijoje, Vengrijoje. Tyrimo užsakovas Lietuvoje – Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra.

TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – išsiaiškinti, kas vyksta organizacijose ir jų bendruomenėse, į kurias atvyksta Europos savanorių tarnybos savanoriai.

UŽDAVINIAI:

- Išsiaiškinti, kokią įtaką tarptautiniai EST savanoriai daro bendruomenei
- Suprasti, koks socialinis kapitalas vyrauja bendruomenėse ir kokia jo reikšmė, dirbant su EST savanoriais
- Ištirti, kokią prasmę šiai programai suteikia ir kokia jos įtaka žmonėms, kurie susidūrė su EST programa.
- Pažinti vyraujantį požiūrį į tarptautinę savanorystę ir turimo požiūrio įtaką organizacijos veiksams.
- Išsiaiškinti iššūkius, sunkumus ir džiaugsmingus dalykus, su kuriais susiduria savanoriai, organizacijos ir bendruomenės EST programos metu.

EUROPOS SAVANORIŲ TARNYBOS POVEIKIO BENDRUOMENĖMS TYRIMO

Įžvalgos

BENDRUOMENĖS KEIČIASI: DIDĖJA JŲ ATVIRUMAS IR PASITIKĖJIMAS „KITAIS“

Tyrimo pradžioje bendruomenėse vyravo išankstinės nuostatos apie kitataučius, kurios buvo pagrįstos nuogirdomis ar medijų suformuotomis žinutėmis. Bendruomenės, kurios pirmą kartą priėmė EST savanorį, turėjo pirmąją darbo su užsieniečiais patirtį, kuri pakeitė jų požiūrį ir suvokimą apie kitų šalių žmones. Vietiniai sulaužė vyravusius stereotipus, pradėjo domėtis kitų šalių kultūra, bandyti labiau suprasti ir pasitikėti svetimšaliais.

Tyrimo eigoje atsiskleidė, kad žmonės bendraudami su savanoriais tampa atviresni „kitokiam“ žmogui, „kitokiam“ požiūriui. Mažėja nepasitikėjimas ir baimė užsieniečių atžvilgiu, didėja pasitikėjimas, supratingumas ir empatija.

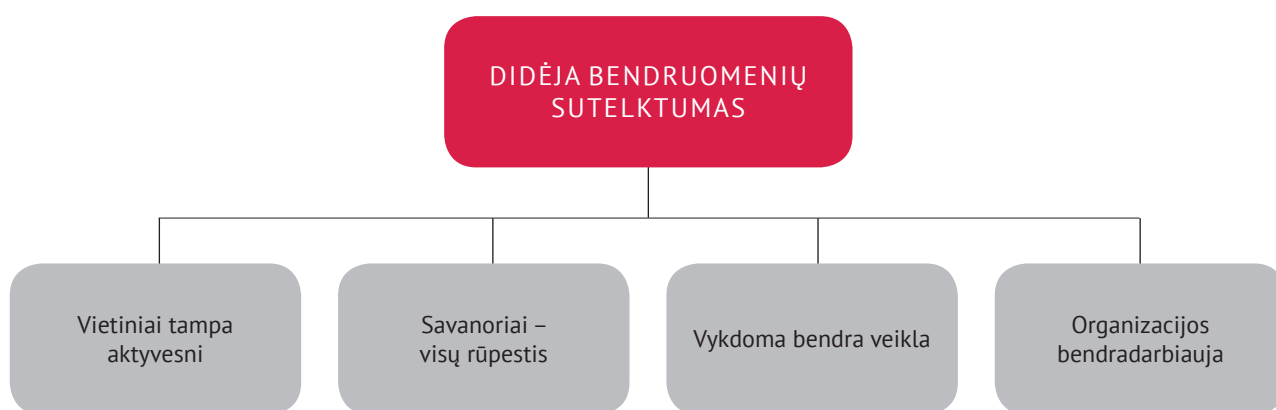
„KITAS“ – SAVANORIS IŠ UŽSIENIO – PASKATINO BENDRUOMENES REFLEKTUOTI IR MOKYTIS

Bendraudant su savanoriais ir jiems dalinantis savo požiūriu ir įspūdžiais apie tai, kaip jie mato bendruomenės gyvenimą, bendruomenės pradeda reflektuoti apie save, pastebi savo stipriąsias ir silpnąsias puses.

Dalyvavimas EST programoje skatina kelti klausimus, abejoti ir permąstyti įsitvirtinusių bendruomenės veikimo principus ir nuostatas. Jei tyrimo pradžioje bendruomenėse vyravo tam tikros stereotipinės nuostatos užsieniečių atžvilgiu ir joms buvo aišku, kaip reikia dirbti su žmonėmis iš užsienio, tai tyrimo pabaigoje tai tampa ne visai aišku, kyla svarstymai ir diskusijos.

Savanoriai mažina bendruomenės ir „kitų“ jos narių atskirtį: savanoriai neturi išankstinio nusiteikimo ar nuomonės apie vietinius, tad bando užmegzti ryšį ir bendrauti su visais žmonėmis ir tais, kurie patiria socialinę atskirtį. Vietiniams tai buvo tolerancijos ir supratingumo pavyzdys, iš kurio jie mokėsi.

BENDRUOMENĖS TELKIASI

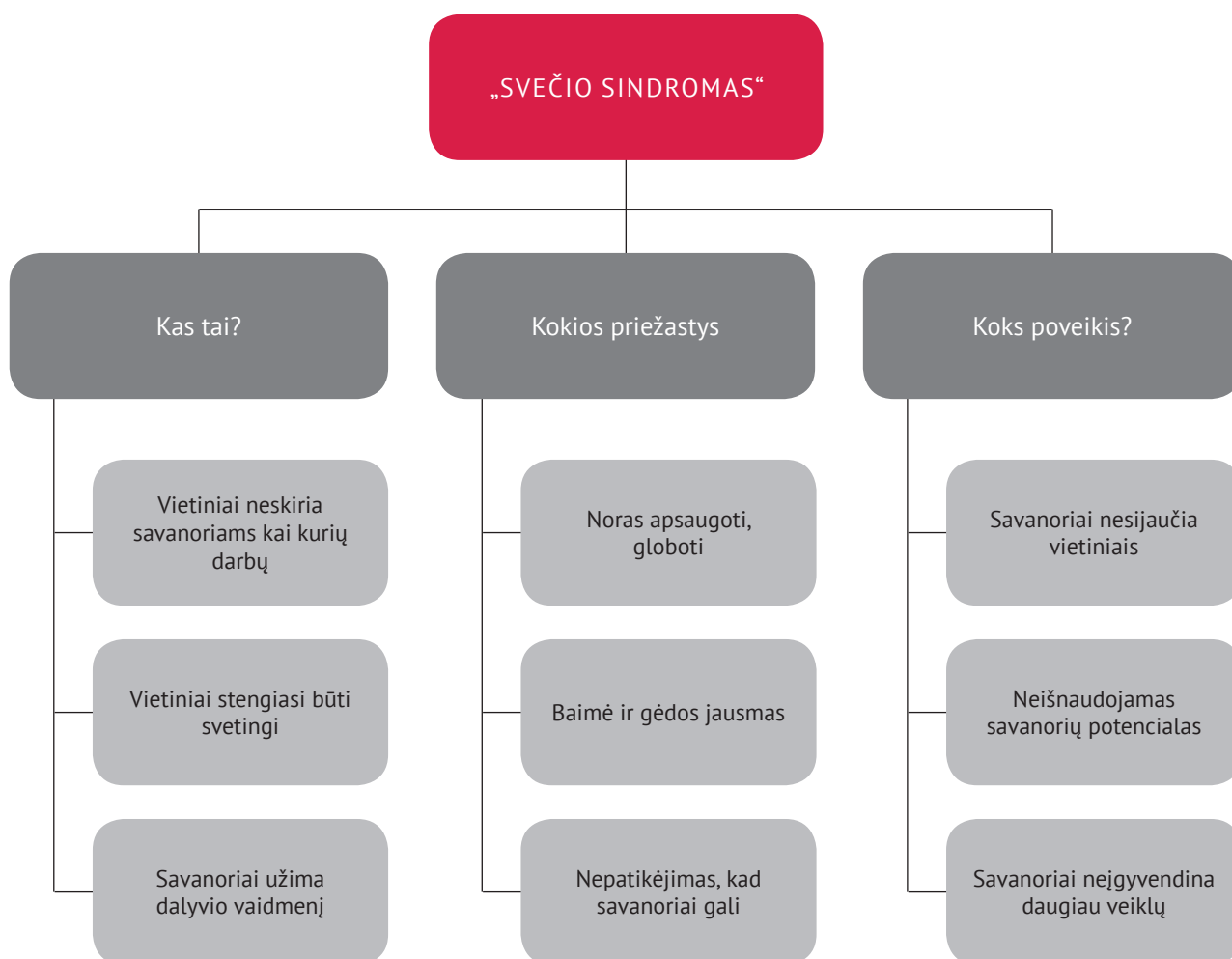

Tyrimas atskleidė, kad įgyvendinant Europos savanorių tarnybos programą, bendrai veiklai susitelkia organizacijos ir vietos bendruomenės nariai, didėja bendruomenių socialinis kapitalas.

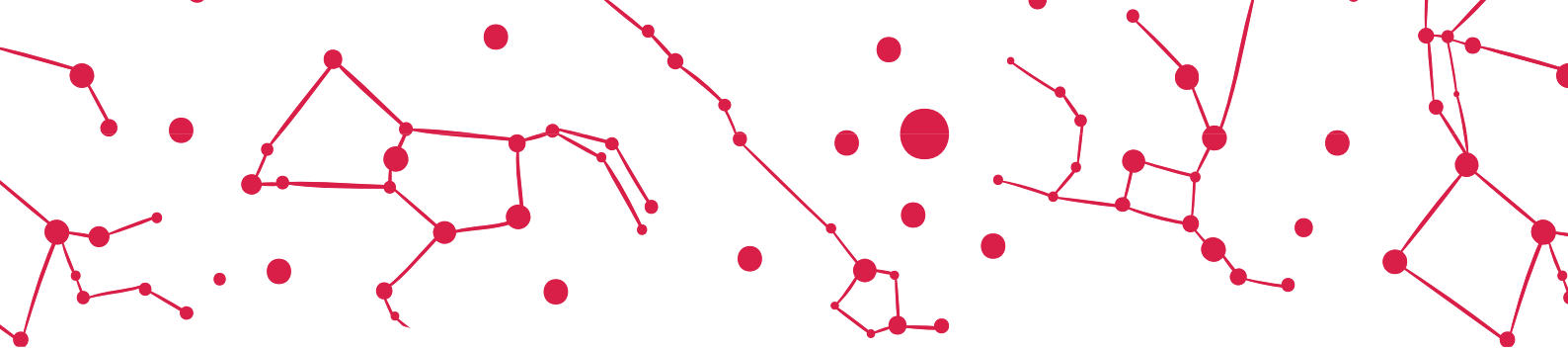
- a. **Vietiniai tampa aktyvesni**, labiau įsitraukia į bendrus užsiėmimus.
- b. **Savaniai – visų rūpestis**: tarptautiniai savaniai yra visos bendruomenės bendras rūpestis ir narių sutelkimo priemonė.
- c. **Vykdoma bendra veikla**: savaniai organizuoja veiklas, į kurias įsitraukia bendruomenės nariai ir „kiti“, socialiai atskirti asmenys.
- d. **Organizacijos bendradarbiauja**: dėka savanorių bendruomenės pradeda bendradarbiauti su įvairiomis vietos organizacijomis, plečiasi bendruomenių socialinis tinklas.

BENDRUOMENĖS IŠGYVENA KINTANTŲ PROCESĄ: „KITO“ TAPIMAS „VIENU IŠ JŲ“

Organizacijos ir bendruomenės išgyvena „kito“ integravimąsi į bendruomenes ir tapimą vietiniu – „savu“. Didėja žmonių noras suprasti, įsigilinti ir įsijausti į atvykusio žmogaus „svečio“ pasaulį.

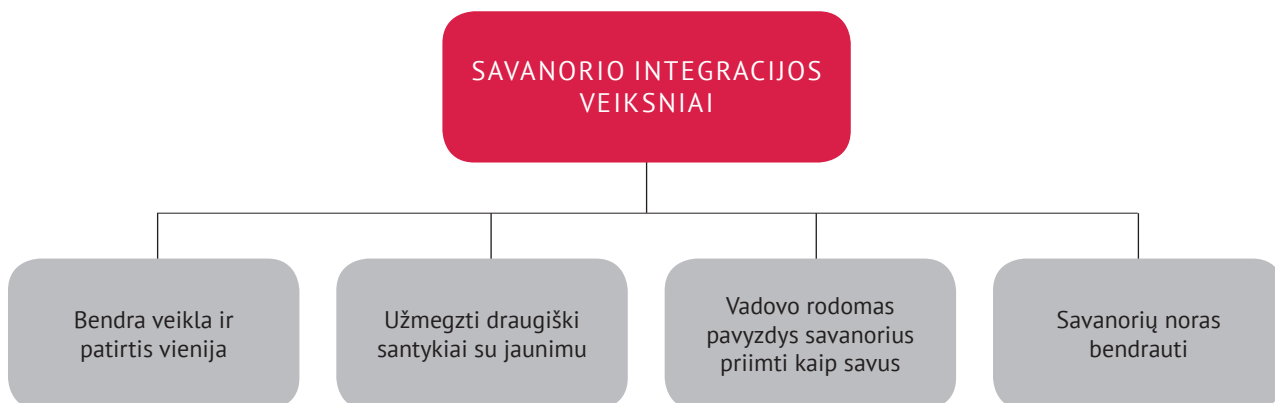
„Svečio sindromas“ – *in vivo* kategorija, kuri nusako, kad organizacijos su savanoriais elgėsi kaip su svečiais, stengėsi būti vaišingi, neskirdavo savanoriams sunkių ar nemalonių darbų. Savanoriai dažnai užimdavo dalyvių, bet ne pagalbininkų ar organizatorių vaidmenį. „Svečio sindromo“ pagrindinės priežastys – baimė ir gėdos jausmas, kad savanoriai gali pamatyti, kad jų bendruomenėje yra „kažkas negerai“. Vyraavo bendruomenės noras globoti ir apsaugoti savanorius. Taip pat bendruomenės nariai nepasitikėdavo, kad savanoriai gali atlikti ne tik lengvus ir malonius darbus.

„Svečio sindromas“ stabdė savanorius būti aktyvesnius ir įgyvendinti daugiau veiklų, nei buvo suplanuota. Dėl vyravusio „svečio sindromo“ bendruomenės neišnaudojo savanorių potencialo ir galimybės būti naudingesniems. Savanorius priimant kaip „kitus“, „svečius“ neleido jiems pasijusti savais, vietiniais, „vienais iš jų“.

Tyrimas parodė, kad savanorių integracijai į organizaciją ir bendruomenę ruošiamasi skirtingai. Tai lemia vyraujan- ti bendruomenės narių nuostata šiuo aspektu. Bendruomenės, kurios skyrė dėmesio integracijos temai ir ruošėsi savanorių integracijai, padėjo savanoriams sklandžiau ir lengviau integruotis, savanoriai greičiau perprato ben- druomenėje vyraujančias normas ir taisykles, jie greičiau pasijuto kaip vietiniai.

Savanorių integraciją į bendruomenės ir organizacijos gyvenimą skatina:

- e. Bendra patirtis ir veikla vienija:** bendruomenės narių ir savanorių drauge atliekamos veiklos vienija pačios bendruomenės narius.
- f. Užmegzti draugiški santykiai su jaunimu:** įsiliejimas į vietinio jaunimo socialinį tinklą padeda integruotis į visą bendruomenės ryšių tinklą ir taip greičiau pažinti visą bendruomenę.
- g. Vadovas yra pavyzdys, kaip priimti savanorius:** savanorio integracijos metu svarbus vaidmuo tenka organizaci- jos vadovui, kurio rodomas pavyzdys skatina kitus darbuotojus rūpintis ir prisidėti prie savanorių integracijos.
- h. Savanorių noras bendrauti:** integraciją paskatina savanorių asmeninės savybės, jų komunikabilumas, atviru- mas, noras bendrauti ir pažinti.

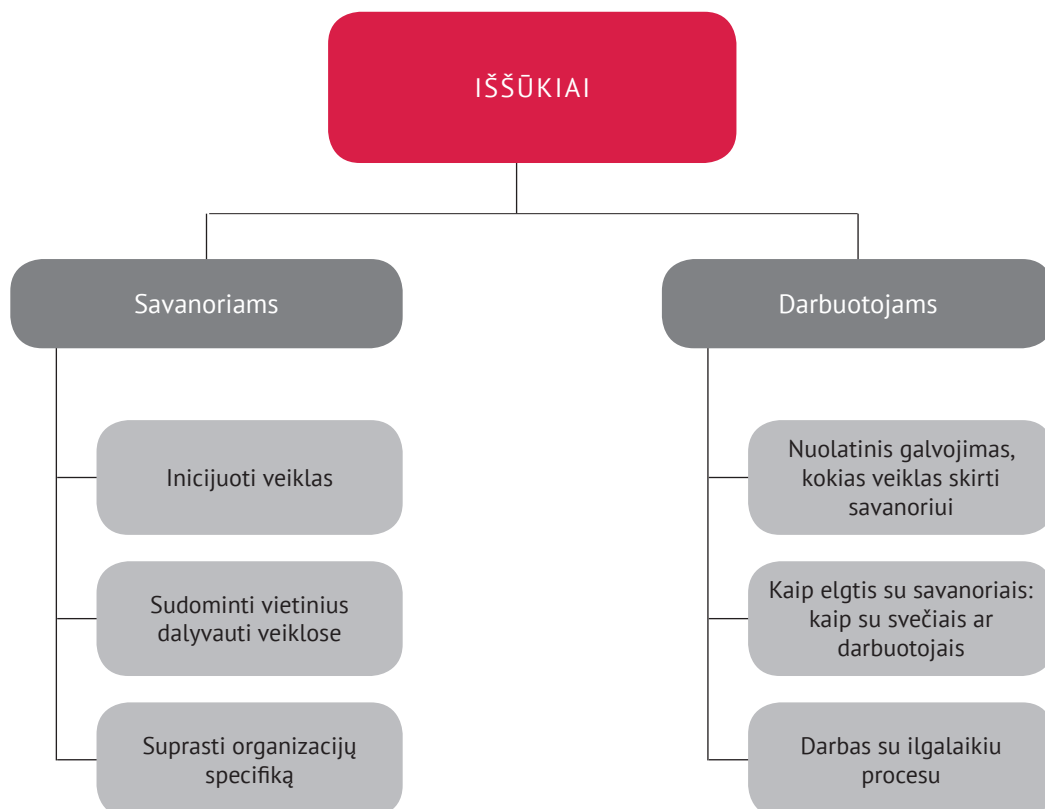
Organizacijose, kuriose vyravo nuostata, kad savanorio integravimasis yra savaime natūralus procesas, kurio ne- reikėtų dirbtinai skatinti, savanorių integracija į organizacijos ir bendruomenės gyvenimą užtruko ilgiau. Kai kurie savanoriai iki savanorystės pabaigos jautėsi, kad nėra integravęsi į bendruomenę.

BENDRUOMENIŲ PASIRENGIMAS EST PROGRAMAI IR IŠŠŪKIAI

Bendruomenėse vyrauja dviejų tipų pasirengimas EST programai:

- Pirma, pasirengimui skiriama daug dėmesio: rūpinamasi praktiniais reikalais, planuojamos savanorių veiklos, rengiama išankstinė programa, dalinamasi atsakomybėmis, vietiniai žmonės yra informuojami apie savanorišką veiklą ir atvyksiančius savanorius. Bendruomenėse, kuriose vyko toks pasirengimas, savanoriai žymiai greičiau suprato organizacijos bendruomenėje vyraujančias taisykles ir normas ir tai paskatino greitą integravimąsi į bendruomenę.
- Antra, bendruomenėse, kuriose pasirengimas vyko ruošiantis reaguoti į savanorių poreikius jiems atvykus, savanoriai patyrė sunkią savanorystės pradžią. Jiems užtruko suprasti, kaip veikia organizacija, kas bendruomenėje yra priimtina ir kas – ne. Jiems nebuvo aiškus jų vaidmuo bei atsakomybės.

Tiek bendruomenės, tiek savanoriai susiduria su iššūkiais.

IŠŠŪKIAI SAVANORIAMS:

- i. Suprasti organizacijų specifika:** savanorystės pradžioje savanoriams nėra lengva suprasti organizacijos veikimo principus, neformalias taisykles, normas ir darbo kultūrą.
- j. Inicijuoti veiklas:** savanoriams yra sunku inicijuoti ir įgyvendinti savo idėjas, ko organizacijos dažnai tikisi iš savanorių.
- k. Sudominti vietinius dalyvauti veiklose:** savanoriams pradėjus inicijuoti veiklas, jie patiria sunkumų pritraukiant vietinius dalyvauti veiklose.

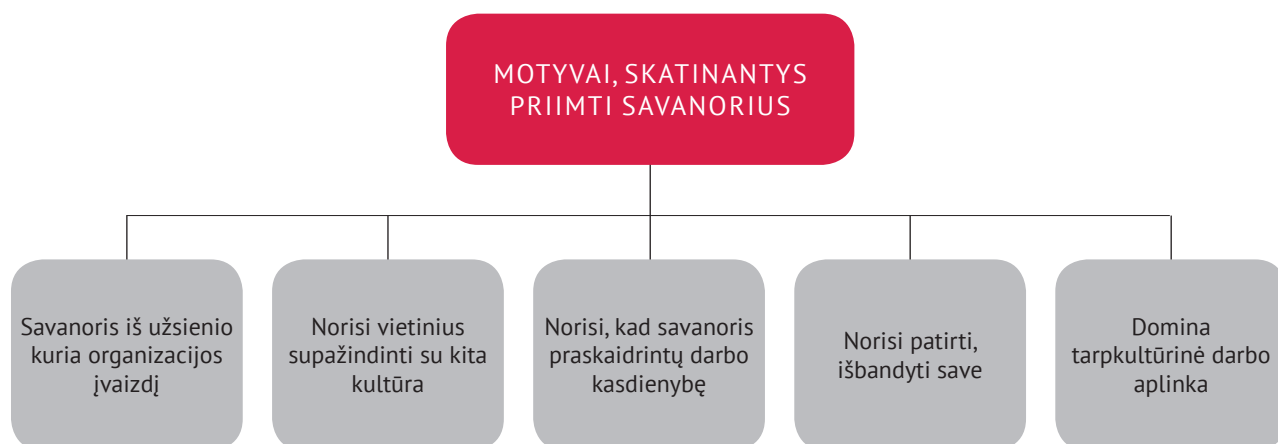
IŠŠŪKIAI ORGANIZACIJOMS:

- l. Kaip elgtis su savanoriais: kaip su svečiais ar darbuotojais:** vienas iš didžiausių iššūkių – tai suvokimas, koks yra savanorio vaidmuo ir kaip reiktų elgtis su savanoriais: ar jie svečiai, ar darbuotojai, ar praktikantai?
- m. Nuolatinis galvojimas, kokias veiklas skirti savanoriui: dėl** neaiškaus savanorių vaidmens bendruomenėse, kyla iššūkis, kaip organizuoti jų darbą ir kokias veiklas skirti.
- n. Monotoniška savanorių veikla:** bendruomenės ir organizacijos baiminasi, kad savanoriams skiriamos veiklos yra monotoniškos, nelengva nuolat skirti veiklas, kurios domintų savanorius.
- o. Darbas su ilgalaikiu procesu:** neturint darbo su savanoriais iš užsienio patirties, organizacijoms yra sunku suvaldyti ilgalaikį procesą.

KEIČIASI SAVANORYSTĖS SUVOKIMAS, AIŠKĖJA MOTYVAI DALYVAUTI EUROPOS SAVANORIŲ TARNYBOJE

Keičiasi bendruomenės narių požiūris į savanorišką veiklą. Tyrimo pradžioje savanorystė buvo suprantama kaip pagalba organizacijai įgyvendinant veiklas bei priemonė atvykusiems savanoriams tobulėti. Tyrimo pabaigoje ji suvokiama ne vien kaip pagalba ar asmeninė savanorio tobulėjimo programa, bet ir kaip galimybė mokytis iš kitų kultūrų, gauti naujų idėjų, keisti nusistovėjusias nuostatas.

Motyvai, skatinantys priimti savanorius iš užsienio.

- a. **Geresnis organizacijos įvaizdis:** darbas su EST savanoriais kelia organizacijos ir bendruomenės prestižą, taip didėja bendruomenių simbolinis kapitalas.
- b. **Noras vietinius supažindinti su kita kultūra:** bendruomenės nariai nori įgyti tarptautinės patirties, plėsti savo kultūrinį kapitalą.
- c. **Noras kasdienį darbą padaryti įdomesnį:** bendruomenės nori pabandyti dirbti su EST savanoriais, nes savanoriai kasdienį darbą paverčia įdomesniu.
- d. **Noras patirti, išbandyti save:** bendruomenės nariai nori iššūkių ir naujos patirties.
- e. **Tarpkultūrinė darbo aplinka:** bendruomenės yra ištroškusios kultūrinio pažinimo, joms smalsu sužinoti kitokį požiūrį, gauti naujų idėjų, minčių.